

УДК [352:351.82](477)

В. Б. КРИКУН,

*кандидат наук з державного управління,
професор кафедри управління, адміністративного
права і процесу та адміністративної діяльності
Національного університету ДПС України*

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКОЮ НА РІВНІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Досліджено процес здійснення антикризового управління економікою на рівні місцевого самоврядування. Наведено переваги реалізації антикризового управління на місцях, наголошено на шляхах застосування найбільш ефективних антикризових механізмів.

КРИКУН В. Б. ОСОБЕННОСТИ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ АНТИКРИЗИСНОГО УПРАВЛЕНИЯ ЭКОНОМИКОЙ НА УРОВНЕ МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ

Исследован процесс осуществления антикризисного управления экономикой на уровне местного самоуправления. Приведено преимущества реализации антикризисного управления на местах, сделан акцент на путях применения наиболее эффективных антикризисных механизмов.

KRYKUN V. PECULIARITIES OF CONDUCTING CRISIS MANAGEMENT OF ECONOMY ON THE LEVEL OF LOCAL GOVERNMENT

Process of conducting crisis management of economy on the level of local government is researched. Advantages of realizing crisis management on places are presented. An emphasis is made on ways of applying the most effective crisis management mechanisms.

Процес здійснення державної влади об'єктивно передбачає існування проблем, які можуть бути вирішені лише на національному рівні із залученням централізованих коштів і ресурсів. До таких проблем слід віднести забезпечення територіальної цілісності, незалежності, створення єдиної правової бази, розроблення і реалізацію державної зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної політики, конституційне визнання і гарантії основних прав і свобод громадян, прийняття і реалізацію державних програм у галузі науки, культури, освіти, здоров'я, соціального захисту, правопорядку і безпеки тощо [1, с. 15].

Попри це визнання та гарантування з боку держави місцевого самоврядування дозволяє стверджувати про наявність широких можливостей щодо використання даної форми здійснення управління тими суспільними відносинами, які мають свій безпосередній вияв у рамках територіальних громад. Особливого значення набуває наведене конституційне положення з урахуванням поширення кризових явищ в економіці України.

Вважаємо, що саме місцевий рівень здійснення управління найбільше піддається негативному впливу економічної кризи. Це пов'язано передусім з податковою та бюджетною системою нашої держави, яка ставить місцеві бюджети суб'єктів місцевого самоврядування (села, селища, міста) у невигідне становище, залишаючи на місцях меншу час-

тину зібраних як податки коштів.

Антикризове управління в аспекті даного дослідження становить собою скоординовану та систематичну діяльність уповноважених органів місцевого самоврядування, яка спрямована на аналіз причин виникнення кризи, послаблення негативного впливу кризових явищ на економіку, цілковите усунення даних явищ, а також недопущення їх прояву в майбутньому, і при якій для досягнення поставлених цілей застосовується спеціальний комплекс методів впливу на суспільні відносини.

Враховуючи наведене вище, **актуальність** дослідження полягає в необхідності запровадження антикризового управління не лише на рівні окремих підприємств або всієї держави, але і при здійсненні місцевого самоврядування, яке здатне більш повно враховувати інтереси та потреби окремих територіальних громад.

Відтак, **метою** даної статті є обґрунтування потреби застосування методів антикризового управління економікою на рівні місцевого самоврядування. Крім того, необхідним є також встановлення шляхів впровадження даної інноваційної форми управління на місцях.

Дослідженням проблем та напрямів вдосконалення процесу здійснення місцевого самоврядування в Україні **присвячені праці** таких вітчизняних науковців, як: І. О. Дегтярьова, Б. В. Калиновський, І. Б. Ковтун, А. М. Колодій, Ю. В. Крестева тощо. Незважаючи на їх внесок у вирішення завдання щодо вдосконалення

місцевого самоврядування, запровадження антикризового управління на даному рівні, на жаль, не було висвітлено належним чином.

Місцеве самоврядування як фундаментальний принцип конституційного ладу визнає та гарантує управлінську самостійність територіальних громад, правотворчу, правозастосовчу та правореалізаційну діяльність, спрямовану на здійснення цього принципу. Як політико-правова категорія місцеве самоврядування є органічним поєднанням форм безпосередньої і представницької демократії; а відтак у систему самоврядування входять як форми прямого волевиявлення населення територіальної громади, так і утворені населенням представницькі органи – місцеві ради, органи самоорганізації населення. Метою цієї системи є реалізація конституційних принципів місцевого самоврядування для задоволення інтересів членів громади [2, с. 14].

Як уже зазначалося, кризові явища знаходять глибший прояв саме на рівні територіальних громад. Це значною мірою пов'язано з положеннями як старої, так і нової редакції Бюджетного кодексу України, де все ж збереглися несприятливі умови щодо самостійного фінансування місцевого самоврядування. Зокрема, згідно з положеннями ст. 65, до доходів бюджетів сіл, їх об'єднань, селищ, міст районного значення зараховується 25 % загального обсягу податку з доходів фізичних осіб, що сплачується (перераховується) згідно із Законом України «Про податок з доходів фізичних осіб» на цій території [3].

Даних коштів для здійснення ефективного управління економічними відносинами в межах самоврядних громад явно недостатньо, особливо якщо враховувати складні умови щодо зайнятості в багатьох регіонах.

Функціонування кризових явищ на рівні місцевого самоврядування виявляється в тому, що бюджет знаходиться у розбалансованому стані, як наслідок – не вистачає коштів на підтримку місцевих господарюючих суб'єктів, оплату праці працівників та службовців установ і організацій місцевого самоврядування: шкіл, лікарень, поліклінік, підприємств побутового обслуговування населення, житлово-комунального господарства тощо. Це може викликати великі суспільні потрясіння, акції протесту серед населення та ін.

Особливість криз на місцевому рівні полягає також у тому, що вони, як правило, виникають не стільки внаслідок неефективної політики, скільки через кризи на загальнодержавному й регіональному рівнях, адже існуюча

економічна система передбачає покриття видатків місцевого бюджету за рахунок закріплених податків (тобто із власних прямих надходжень від платників податків) у середньому приблизно на 1/5. Така пряма (безпосередня) обумовленість стану справ на місцях економічною ситуацією на державному й регіональному рівнях робить його нестійким в умовах динамічного розвитку сучасних ринкових відносин [4, с. 127].

Виходячи з цього, слід зауважити, що реалізація антикризового управління на місцевому рівні є достатньо складним завданням, разом з тим – виконання цього завдання є цілком реалістичним, адже вітчизняне законодавство наділяє органи місцевого самоврядування широким переліком повноважень, що при належному застосуванні дозволять не лише самостійно подолати кризові явища в економіці, але і здійснювати успішну економічну політику. Норми ст. 26 Закону України «Про місцеве самоврядування» встановлюють виключну компетенцію базових органів місцевого самоврядування таким чином:

- встановлення місцевих податків і зборів та розмірів їх ставок у межах, визначених законом;
- прийняття рішень щодо надання відповідно до чинного законодавства пільг по місцевих податках і зборах;
- прийняття рішень щодо відчуження відповідно до закону комунального майна; затвердження місцевих програм приватизації, а також переліку об'єктів комунальної власності, які не підлягають приватизації; визначення доцільності, порядку та умов приватизації об'єктів права комунальної власності;
- вирішення відповідно до законодавства питань про створення підприємствами комунальної власності спільних підприємств, у тому числі з іноземними інвестиціями;
- вирішення відповідно до закону питань регулювання земельних відносин;
- затвердження відповідно до закону ставок земельного податку, розмірів плати за користування природними ресурсами, що є у власності відповідних територіальних громад;
- вирішення відповідно до закону питань про надання дозволу на спеціальне використання природних ресурсів місцевого значення, а також про скасування такого дозволу;
- прийняття рішень про організацію територій і об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення та інших територій, що підлягають особливій охороні; внесення пропозицій до відповідних державних органів щодо оголошення природних та інших

об'єктів, що мають екологічну, історичну, культурну або наукову цінність, пам'ятками природи, історії або культури, які охороняються законом;

– прийняття рішень, пов'язаних зі створенням спеціальних вільних та інших зон, змінами в статусі цих зон, внесення до відповідних органів пропозицій з цих питань;

– затвердження програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць, цільових програм з інших питань місцевого самоврядування [5].

Активна діяльність щодо вдосконалення управління органами місцевого самоврядування по кожному з наведених вище пунктів цілком може суттєво послабити негативний вплив кризових явищ на муніципальну економіку. Разом з тим, слід додатково зазначити, що провідне місце серед первинних антикризових заходів повинен посідати всебічний аналіз економічної ситуації на території самоврядної громади, а також на його основі розробка, прийняття та реалізація комплексної програми виведення місцевої економіки з кризи. На нашу думку, лише систематизовані та скоординовані дії у формі згаданої програми зможуть забезпечити позитивні результати в зазначеному напрямі.

Здійснення антикризових заходів найбільш доцільно проводити на рівні адміністративних регіонів, адже саме області та райони реалізують найстійкіші соціально-економічні, політичні й культурні зв'язки з іншими адміністративно-територіальними утвореннями, що входять до їх складу. Самодостатнє місцеве самоврядування на регіональному рівні здатне забезпечити результативне проведення антикризових заходів для покращення рівня життя і задоволення потреб жителів сіл, селищ, міст, що входять до складу відповідних областей та районів.

Як бачимо, найприйнятнішим для реалізації антикризових заходів є саме рівень області та району. Можемо пояснити це також і тим, що кризові явища мають переважно регіональний характер, до того ж значно менше управлінських ресурсів необхідно, щоб узгодити та втілити в життя програму подолання кризових явищ на рівні районів та всієї області, аніж робити це за участю усіх представників базового рівня місцевого самоврядування.

Необхідна також взаємодія районних, обласних рад із відповідними місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування базового рівня, що являє со-

бою здійснення погоджених дій між даними органами з метою вирішення певних завдань місцевого, регіонального або державного значення. Така взаємодія повинна будуватися на принципах законності, добровільності, врахування спільних інтересів, взаємної відповідальності, збереження незалежності органів місцевого самоврядування [6, с. 10].

Це дозволить не лише розподілити відповідні антикризові заходи між місцевим самоврядуванням та органами державної влади на місцях, але і дасть змогу підвищити ефективність реалізації комплексних завдань, які вимагатимуть більших фінансових та організаційних ресурсів (розбудова інфраструктури, створення додаткових робочих місць, пришвидшене землевідведення ділянок, що перебувають у державній власності, але знаходяться на території самоврядних громад тощо).

Оскільки виникнення кризи відбувається в системі економічних відносин, то найбільшу увагу слід приділити взаємодії органів місцевого самоврядування з суб'єктами підприємницької діяльності. Така взаємодія може проявлятися у формі громадських слухань, круглих столів, колективних переговорів, взаємних консультацій за участю об'єднань роботодавців, підприємців, недержавних некомерційних організацій, а також органів місцевого самоврядування щодо спільного вирішення тих чи інших заходів антикризового характеру (створення нових робочих місць, реалізації інвестиційних проектів, благоустрій об'єктів соціальної інфраструктури, визначення тарифів щодо орендної плати, комунальних послуг для підприємців тощо)

Основними принципами такого соціально-го партнерства повинні стати:

- 1) рівноправність сторін, їхня зацікавленість в участі в договірних відносинах;
- 2) повага й урахування інтересів кожної зі сторін;
- 3) зміцнення й розвиток соціального партнерства на демократичній основі;
- 4) дотримання сторонами та їх представниками законодавства, правочинність представників сторін;
- 5) добровільність узяття сторонами на себе зобов'язань і реальність цих зобов'язань;
- 6) обов'язковість виконання взятих сторонами зобов'язань.

Соціальне партнерство повинне в підсумку виявляти в підготовці проектів колективних договорів та угод із розглянутих питань [7, с. 84].

Висновки. Таким чином, здійснивши аналіз законодавства стосовно функціонування

місцевого самоврядування, наукових праць із даного питання, а також спеціальних досліджень стосовно антикризового управління, можемо дійти висновку, що саме рівень територіальної громади дозволить здійснювати безпосередню протидію кризовим явищам найбільш ефективно. Сприяє цьому можливість прямого контакту органів управління з керованими об'єктами, а також точніше врахування усіх характерних особливостей системи господарювання в тому чи іншому регіоні.

При запровадженні антикризового управління органи місцевого самоврядування навіть в умовах недостатнього обсягу власних коштів цілком спроможні проводити антикри-

зову економічну політику шляхом здійснення ефективного управління, застосовуючи, зокрема, такі механізми, як: комплексний підхід до вироблення програми подолання кризових явищ; застосування стимулюючої, а не фіскальної функції податків та зборів; підвищення інвестиційної привабливості територіальної громади; моніторинг фінансово-економічного стану самоврядної громади; здійснення оптимізації витрат з утримання адміністративного апарату, перенесення основної уваги на розвиток бюджетотворюючих галузей; налагодження співпраці з підприємствами з метою врахування їх актуальних потреб; соціальне партнерство

Література

1. Крестева Ю. В. Інститут місцевого самоврядування в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.02 / Ю. В. Крестева. – Л., 2002. – 18 с.
2. Калиновський Б. В. Конституційні принципи місцевого самоврядування в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 14.00.02 / Б. В. Калиновський. – К., 2004. – 21 с.
3. Бюджетний Кодекс України : за станом на 8 лип. 2010 р. // Урядовий кур'єр. – 2010. – 17 серп. – № 151.
4. Попов Р. А. Антикризисное управление : учебник / Р. А. Попов. – М. : Высш. шк., 2005. – 429 с.
5. Про місцеве самоврядування : закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170.
6. Ковтун І. Б. Діяльність органів місцевого самоврядування на регіональному рівні в Україні: організаційно-правові особливості та шляхи вдосконалення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.04 / І. Б. Ковтун. – Д., 2008. – 20 с.
7. Татарников Е. А. Антикризисное управление : учеб. пособие / Е. А. Татарников. – М. : РИОР, 2005. – 95 с.

Надійшла до редколегії 03.09.2010

УДК 351.751

І. В. ПАНОВА,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного права
навчально-наукового інституту права, економіки та соціології
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ЗАХИСТ ВІД ВПЛИВУ ІНФОРМАЦІЇ, ЩО Є ШКІДЛИВОЮ ДЛЯ ОСОБИ, ЯК ПРИНЦИП ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА

Досліджено актуальні аспекти захисту особи від впливу шкідливої інформації як принцип інформаційного права в контексті інформаційної безпеки України.

ПАНОВА И. В. ЗАЩИТА ОТ ВЛИЯНИЯ ИНФОРМАЦИИ, ЯВЛЯЮЩЕЙСЯ ВРЕДНОЙ ДЛЯ ЛИЧНОСТИ, КАК ПРИНЦИП ИНФОРМАЦИОННОГО ПРАВА

Исследованы актуальные аспекты защиты личности от влияния вредной информации как принцип информационного права в контексте информационной безопасности Украины.

PANOVA I. PROTECTION FROM INFLUENCE OF INFORMATION THAT IS HARMFUL FOR A PERSON AS A PRINCIPLE OF INFORMATIONAL LAW

Current aspects of person's protection from the influence of harmful information as a principle of informational law in the context of informational security of Ukraine are researched.

Конституційною підставою для обмеження інформаційних прав за розповсюдження шкідливої інформації є захист основ конститу-

ційного ладу держави, моральності суспільства і здоров'я громадян [1].

За роки незалежності в Україні відбувся